

SLUTTINNLEGG

TIL

NORGES HØYESTERETT

Oslo, 7. april 2026

Ansvarlig advokat:
Thomas S. Farhang

Sak nr. 25-164215SIV-HRET

Ankende part:	1. Staten v/Klima- og miljødepartementet Postboks 8013 Dep, 0030 Oslo
	2. Staten v/ Nærings- og fiskeridepartementet Postboks 8090 Dep, 0032 Oslo
Prosessfullmektig:	Regjeringsadvokaten v/advokat Karen Mellingen
Ankemotpart nr. 1:	Norges Naturvernforbund Mariboegate 8, 0183 Oslo
Prosessfullmektig:	Advokat Asle Bjelland CMS Kluge Advokatfirma AS, Postboks 1548 Vika, 0117 Oslo
Ankemotpart 2:	Natur og Ungdom Myrens verksted 3C, 0473 Oslo
Prosessfullmektig:	Advokat Amund Noss CMS Kluge Advokatfirma AS, Postboks 1548 Vika, 0117 Oslo
Partshjelper for ankende part:	Engbø Rutile and Garnet AS v/ styrets leder Finn Ivar Marum, Postboks 1, 6806 Naustdal
Prosessfullmektig:	Advokat Thomas S. Farhang Kvale Advokatfirma DA, Postboks 1752 Vika, 0122 Oslo
Partshjelper for ankende part:	Norsk Industri Postboks 7072 Majorstuen, 0306 OSLO
Prosessfullmektig:	Advokat Thomas Naalsund Advokatfirmaet Wiersholm AS, Postboks 1400 Vika, 0115 Oslo

Partshjelper for ankemotpartene:	Norske Lakseelver Postboks 3954 Grønland, 0135 Oslo
Prosessfullmektig:	Advokat Amund Noss CMS Kluge Advokatfirma AS, Postboks 1548 Vika, 0117 Oslo
Partshjelper for ankemotpartene:	Norges Jeger- og Fiskerforbund Postboks 94, 1378 Nesbru
Prosessfullmektig:	Advokat Asle Bjelland CMS Kluge Advokatfirma AS, Postboks 1548 Vika, 0117 Oslo

* * *

1 PÅSTAND

Engebø Rutile and Garnet AS vil ikke kreve sakskostnader og nedlegger derfor ingen påstand.

2 PÅSTANDSGRUNNLAG OG PÅBEROPTE RETTSREGLER

2.1 Innledning

Sakens hovedspørsmål er om Engebø Rutile and Garnet AS' ("ERG") utslippstillatelse etter forurensningsloven til å deponere avgangsmasser i Førdefjorden, og tillatelse etter mineralloven til å drive utvinning og prosessering av malm ved Engebøfjellet i Sunnfjord kommune, er ugyldige.

ERG fikk sin første utslippstillatelse den 5. juni 2015. Etter tillatelsen fikk ERG lov til å deponere i Førdefjorden restmineraler fra fjellet etter knusing og separering av salgbare mineraler i malmen. Utslippstillatelsen ble påklaget og stadfestet ved kongelig resolusjon 19. februar 2016. Seks år senere tok Miljøorganisasjonene ut søksmål rettet mot staten med krav om fastsettelsesdom på at følgende vedtak er ugyldige:

- Kongelig resolusjon 19. februar 2016 (utslippstillatelse).
- Klima- og miljødepartementets vedtak 23. november 2021 (utslippstillatelse).
- Nærings- og fiskeridepartements vedtak 6. mai 2022 (driftskonsesjon).

ERG fikk en oppdatert utslippstillatelse 23. juni 2023 som erstattet tidligere tillatelser. Miljøorganisasjonene trakk vedtaket inn i saken. Ingen av Miljøorganisasjonenes ugyldighetsinnsigelser førte frem for Oslo tingrett som avsa dom 10. januar 2024.

Miljøorganisasjonene anket kun spørsmålet om vilkåret i vannforskriften § 12 andre ledd bokstav b om at "*samfunnsnyttene av de nye inngrepene eller aktivitetene skal være større enn tapet av miljøkvalitet*", tolket i lys av vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c om "*overriding public interest*", er oppfylt.

Borgarting lagmannsrett innhentet en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen (uttalelse av 5. mars 2025 i sak E-13/24). På bakgrunn av uttalelsen, samt etterfølgende pågang fra Miljøorganisasjonene og deler av opposisjonen i Stortinget om å trekke ERGs tillatelser tilbake, fant regjeringen grunn til å foreta en ny vurdering av om utslippstillatelsen skulle opprettholdes eller omgjøres.

Den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025 inneholder en realitetsvurdering av om vilkårene for ERGs utslippstillatelse er oppfylt, samt en beslutning om ikke å omgjøre utslippstillatelsen. I resolusjonen gis det en utfyllende begrunnelse for hvorfor tillatelsen opprettholdes, og den etterfølgende utviklingen er hensyntatt og vurdert. Resultatet var ikke det Miljøorganisasjonene

og opposisjonen ønsket. Etter ERGs syn er det *utfallet* av regjeringens beslutning av 23. mai 2025 som er omstridt – ikke regjeringens initiativ til å foreta en fornyet vurdering av om tillatelsen burde opprettholdes eller trekkes tilbake. Ankemotpartene har ikke gjort resolusjonen til tvistegjenstand i saken.

Lagmannsretten avsa dom 12. august 2025 om at ERGs tillatelser er i strid med vanndirektivet og derved ugyldige. I likhet med staten mener ERG at dommen er feil og at tillatelsene er gyldige. ERG slutter seg i det vesentlige til statens anførsler.

Lagmannsrettens dom innebærer en betydelig innskrenkning i myndighetenes adgang til å tillate grundig utredede prosjekter som ivaretar sterke samfunnsmessige interesser. Den innebærer også en vesentlig begrensning i adgangen til å vektlegge innrettelseshensyn i gyldighetsvurderingen der det påstås brudd på EØS-retten. Det bemerkes at søksmål i denne saken ble tatt ut flere år etter at utslippstillatelsen ble gitt og forgjeves påklaget både til nasjonale klageorgan og til ESA.

Den utløsende årsaken til at ERG erklærte partshjelp var at ankemotpartene begjærte midlertidig forføyning mot ERG umiddelbart etter Borgarting lagmannsretts dom, med krav om stans av deponeringen og dermed også virksomheten. Miljøorganisasjonene påstod at alle spørsmålene i forføyningssaken var avgjort ved Borgarting lagmannsretts dom mot staten, slik at saken kunne behandles summarisk. Saken illustrerer hvordan en rettighetshaver kommer i en utsatt posisjon når den ikke er part i gyldighetssøksmålet, men likevel må forsvare vedtakene i en forføyningssak. Som følge av at ERG ikke er part, har ikke selskapet kunnet påvirke premissene for prøvingen av gyldighetsspørsmålet, som altså senere har gitt sterke føringer i forføyningssaken hvor ERG er saksøkt.

For Høyesterett vil ERG særlig belyse fire temaer:

1. Betydningen av den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025 for spørsmålet om rettslig interesse, herunder hvilke av forvaltningens vurderinger som er gjenstand for domstolskontroll (punkt 2.2 nedenfor).
2. Innholdet i og vurderingen av vilkåret i vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c om "*overriding public interest*" (punkt 2.3 nedenfor).
3. Engebø-prosjektets betydning for forsyningssikkerheten og tilgang til den kritiske og strategiske malmen med titanmineralet rutil (punkt 2.4 nedenfor).
4. Betydningen av ERGs innrettelse etter norsk rett og EU/EØS-retten ved ugyldighetsprøvingen (punkt 2.5 nedenfor).

2.2 Rammene for domstolenes kontroll med forvaltningen

2.2.1 Betydningen av den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025 (prosessuelt) - Miljøorganisasjonene krav mangler *aktualitet*

Det bestrides ikke at et krav om fastsettelsesdom for at de opprinnelige vedtakene er ugyldige, er et rettskrav og at Miljøorganisasjonene har tilstrekkelig tilknytning til kravet i kraft av organisasjonenes formål, jf. tvisteloven §§ 1-3 og 1-4. Som følge av at den etterfølgende kongelige resolusjonen av 23. mai 2025 ikke er gjort til søksmålgjenstand, mangler imidlertid Miljøorganisasjonenes krav aktualitet, jf. tvisteloven § 1-3 andre ledd.

Ved fastsettelsessøksmål om gyldigheten av forvaltningsvedtak er det den siste avgjørelsen forvaltningen har truffet i saken som er gjenstand for domstolskontroll. Det vises til Rt-2013-1101. Kjennelsen illustrerer at for å oppnå en effektiv domstolskontroll, må det tas utgangspunkt i forvaltningens siste realitetsvurdering. Avgjørelsen er blant annet fulgt opp i LB-2025-10472, LA-2024-141972 og LB-2024-36810-4.

I LB-2024-36810-4 kom lagmannsretten til at saksøkerne *"ikke lenger har aktuell rettslig interesse i dom for at de opprinnelige PUD-godkjenningene er ugyldige"*, ettersom forvaltningen senere hadde besluttet ikke å omgjøre disse. Tilsvarende fremgår av Skoghøy, *Tvisteløsning (2022) s. 432*, hvor det legges til grunn at dersom et forvaltningsorgan har realitetsvurdert omgjøring og deretter fastholdt vedtaket, har saksøkeren ikke lenger rettslig interesse i å prøve gyldigheten av det opprinnelige vedtaket. I et slikt tilfelle er det omgjøringsvedtaket som må angripes.

Borgarting lagmannsrett synes langt på vei å være enig i disse utgangspunktene, men legger samtidig til grunn at det er *"lite nærliggende å karakterisere den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025 som en ny realitetsvurdering."* Dette begrunnes med flere observasjoner fra lagmannsretten, herunder at resolusjonen ikke er et enkeltvedtak, at vurderingen er foretatt på statens eget initiativ uten at staten hadde en plikt til dette og at vurderingstemaet i resolusjonen sammenfaller med tvistes spørsmålet i søksmålet. Det legges også til grunn *"at det i forbindelse med omgjøringsvurderingen ikke er foretatt utredninger eller innhentet vurderinger som konkret gjelder Engebø-prosjektet, utover de konkrete vurderingene som fremgår av selve resolusjonen"*.

ERG bestrider lagmannsrettens vurdering på dette punkt, herunder relevansen av de momenter lagmannsretten vektlegger.

Det er sikker rett at forvaltningen kan revurdere et vedtak dersom det oppstår omstendigheter som gir grunnlag for en fornyet vurdering. Dersom vedtaket opprettholdes, kan forvaltningen supplere og utdype begrunnelsen som tidligere er gitt, jf. Graver og Tøssebro, *Alminnelig forvaltningsrett (2024) s. 525*, Tøssebro, *Omgjøring (2021) s. 36* og Eckhoff og Smith, *Forvaltningsrett (2022)*, s. 504-505. Ved vurderingen av om et begunstigende forvaltningsvedtak skal omgjøres, skal det blant annet legges vekt på innrettelsesbehovet for den part som har fått tillatelsen. Dersom utfallet er at omgjøring avslås, vil ikke beslutningen være et enkeltvedtak, jf. Prop. 79 L (2024-2025) pkt. 22.7.1.

For spørsmålet om rettslig interesse kan det ikke ha betydning at beslutningen om ikke å omgjøre anses som et enkeltvedtak eller at forvaltningen har foretatt vurderingen på eget initiativ. Det avgjørende må være om forvaltningen reelt har vurdert betydningen av forholdene som har gitt grunn til å vurdere omgjøring. Det kan ikke være tvilsomt at resolusjonen av 23. mai 2025 inneholder en fornyet realitetsvurdering av om det er inntruffet omstendigheter som tilsier omgjøring eller opprettholdelse av vedtaket.

Foranledningen for den nye realitetsvurderingen var som nevnt EFTA-domstolens rådgivende uttalelse den 5. mars 2025 og den vedvarende pågangen fra Miljøorganisasjonene og deler av opposisjonen etter denne uttalelsen. Samtidig hadde den sikkerhetspolitiske og geopolitiske situasjonen utviklet seg dramatisk de seneste årene. Kort tid før den kongelige resolusjonen fremla regjeringen den 8. mai 2025 Norges første nasjonale sikkerhetsstrategi. Der omtales blant annet behovet for å styrke forsyningssikkerheten og å legge til rette for norsk produksjon som inngår i strategisk viktige verdikjeder for Norge og dets allierte.

Omstendighetene tatt i betraktning var det naturlig at regjeringen foretok en ny realitetsvurdering. Etter ERGs syn ville det snarere ha vært uforvarselig om regjeringen hadde unnlatt å foreta en fornyet vurdering av de tidligere avveingene, herunder hensyntatt de prioriteringene regjeringen mener Norge må foreta i dagens geopolitiske situasjon, og som i stor grad sammenfaller med alliertes prioriteringer.

Hva som er årsaken til at forvaltningen foretar en ny realitetsvurdering, kan som nevnt ikke være relevant for det aktuelle spørsmålet om rettslig interesse. Men i den grad årsaken til realitetsvurderingen bringes inn som tema, slik lagmannsretten gjør, bør inngangsspørsmålet være om forvaltningen hadde foranledning til å vurdere spørsmålet på nytt, fremfor om den nye vurderingen skyldtes en rettslig forpliktende norm som påhvilde det offentlige. Med et slikt

inngangsspørsmål, og i lys av omstendighetene i mai 2025, hadde regjeringen klar foranledning og oppfordring til å vurdere om tillatelsen skulle opprettholdes. Når regjeringen deretter valgte å foreta en realitetsvurdering, må denne bringes inn i saken for at den rettslige interessen skal være i behold.

Det er videre feil når lagmannsretten legger til grunn at resolusjonen ikke inneholder en "*oppdatert vurdering av alle hensyn som inngår på begge sider i avveiningen*" og at det kun er hensynet til mineraltilgang som "*bygger på enkelte oppdaterte rettsfakta*", jf. dommen s. 34 og 17.

Når det gjelder det konkrete miljøtapet, viser resolusjonen til det omfattende kunnskapsgrunnlaget tillatelsen hviler på. Miljøkonsekvensene av tiltaket er grundig utredet og vurdert av forvaltningen i flere omganger. Forvaltningens vurdering har vært og er at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig. Dette er også lagt til grunn i Oslo tingretts dom av 10. januar 2024. Denne delen av dommen ble ikke anket. ERG er underlagt strenge krav til løpende overvåking, rapportering og kontroll. Miljødirektoratet, som følger opp virksomheten, foretok en oppdatert vurdering før resolusjonen. Dette er alle forhold som er vurdert når det i resolusjonen konkluderes med at det ikke er fremkommet opplysninger som tilsier at tiltaket har andre eller mer negative miljøulempere enn det som ble vurdert da tillatelsen ble gitt.

Videre inneholder resolusjonen en helhetlig og detaljert vurdering av de allmenne hensyn som begrunner tillatelsen i tråd med kriteriene oppstilt av EFTA-domstolen. Regjeringen har vektlagt hensynet til forsyningssikkerhet, strategisk autonomi, mineraltilgang, samt virksomhetens funksjon som en hjørnesteinsbedrift med stor positiv betydning for bosetting, sysselsetting og ringvirkninger lokalt og regionalt. Vurderingen viser at særlig hensynet til forsyningssikkerhet og strategisk autonomi har fått større betydning i lys av dagens sikkerhetspolitiske situasjon.

Som vi kommer tilbake til, er dette alle lovlige hensyn som hver for seg og i alle fall samlet oppfylder vilkåret til "*overriding public interest*" (se punkt 2.3). Standpunktene bygger på omfattende konsekvensutredninger, vurderingene i tidligere vedtak, eksisterende fagrapporter om forekomstens størrelse og egenskaper, samt generelle rapporter om forsyningssituasjonen i EU/EØS og viktigheten av titanråstoff. Videre er resolusjonen utarbeidet i samarbeid med Nærings- og fiskeridepartementet og Norges geologiske undersøkelse ("NGU").

Resolusjonen inneholder med dette en ny og oppdatert vurdering av både miljøtapet og de samfunnsmessige fordelene av prosjektet. At det er foretatt en ny vurdering og beslutning om ikke å omgjøre, fremkommer eksplisitt av resolusjonen når det på side 11 konkluderes med at:

"Departementet har på bakgrunn av dette kommet frem til at tillatelsen etter forurensningsloven er gyldig, og at det ikke er grunn til å omgjøre vedtakene."

Sett i lys av det omfattende kunnskapsgrunnlaget resolusjonen bygger på og de vurderingene som er gjort, er det vanskelig å forstå hvilke "*konkrete vurderinger*" og "*utredninger*" lagmannsretten på side 17, nest siste avsnitt, etterlyser.

Dernest, eventuelle mangler som domstolen måtte påvise i saksbehandlingen knyttet til den kongelige resolusjonen, inngår i den materielle prøvingen av kravet. Spørsmålet om hvorvidt det hefter feil ved den siste realitetsvurderingen må derfor ikke forveksles med spørsmålet om forvaltningen reelt har foretatt en ny realitetsvurdering som må gjøres til søksmålgjenstand.

Uansett er det ikke grunnlag for å oppstille ytterligere krav til begrunnelse eller utredninger etter forvaltningsloven § 17 eller EØS-retten. Vurderingene i resolusjonen er i tråd med kravene oppstilt i EFTA-domstolens rådgivende uttalelse og av EU-domstolen i C-346/14 *Schwarze Sulm*. Ettersom det ikke er fremkommet opplysninger som tilsier et annet resultat, kan det ikke kreves at alle forhold tillatelsen bygger på utredes på nytt. Særlig må dette gjelde i en sak som dette, hvor

det foreligger omfattende og grundige utredninger, og hvor forvaltningen løpende og tett har fulgt saken.

Dersom den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025 ikke gjøres til tvistegjenstand, vil ikke en dom avklare spørsmålene partene reelt er uenige om og som de har en aktuell interesse i å få avklart.

På denne bakgrunn slutter ERG seg til statens standpunkt og prinsipale påstand om at lagmannsrettens dom oppheves og saken heves.

2.2.2 Den kongelige resolusjonen danner uansett utgangspunktet for gyldighetsprøvingen dersom saken fremmes til realitetsbehandling

Dersom Høyesterett fremmer saken til realitetsbehandling, er det uansett ikke grunnlag for å se bort fra den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025 ved gyldighetsprøvingen.

Som vist kan forvaltningen foreta en fornyet vurdering av gyldigheten av et vedtak og om det skal omgjøres. Dersom vedtaket opprettholdes, kan forvaltningen supplere den tidligere begrunnelsen som er gitt. Etter ERGs syn er det den gjeldende utslippstillatelsen av 23. juni 2023 supplert med den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025 som danner utgangspunktet for gyldighetsprøvingen.

Foranlediget av Miljøorganisasjonenes anførsler, bemerkes det at EØS-retten ikke er til hinder for at forvaltningen kan gi en etterfølgende og oppdatert begrunnelse til et tidligere vedtak. Det vises til E-18/24 avsnitt 110. EU/EØS-retten er heller ikke til hinder for at domstolene kan vektlegge begrunnelser utover tillatelsesdokumentene, se C -529/15 Folk avsnitt 39.

I den grad det hefter feil ved den gjeldende tillatelsen av 23. juni 2023, er disse reparert ved den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025. Det er ingen forutsetning for ratihabisjon at forvaltningen erkjenner at de opprinnelige vedtakene er ugyldige. Det sentrale er om den etterfølgende beslutningen avhjelper påståtte feil i det opprinnelige vedtaket, hvilket er tilfellet i vår sak.

Om 2016-vedtaket danner grunnlaget for domstolskontrollen, vil eventuelle feil, i likhet med vedtaket av 23. juni 2023, også være reparert ved den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025. Domstolen har videre en vid adgang til å vektlegge bevis som kaster lys over situasjonen på faktumtidspunktet. Det vises til statens anførsler som ERG slutter seg til.

2.3 Vilkåret i vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c om at en forringelse må begrunnes i "reasons (...) of overriding public interest"

2.3.1 Faktiske og rettslige utgangspunkter

Vanndirektivet artikkel 4 er gjennomført i vannforskriften §§ 4 til 12. Vannforskriften § 4 angir at tilstanden i overflatevann skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst god økologisk og god kjemisk tilstand. Nasjonale myndigheter kan bare tillate virksomhet som medfører at tilstanden av en vannforekomst forringes, dersom vilkårene i vannforskriften § 12, som gjennomfører vannforskriften artikkel 4 nr. 7, er oppfylt.

I vannforskriften vedlegg V avsnitt 1.2 er de ulike tilstandsklassene uttrykt som klassene svært god, god, moderat, dårlig og svært dårlig. Det foreligger en forringelse dersom et tiltak medfører at tilstandsklassen i en vannforekomst reduseres f.eks. fra god til dårlig. Hvorvidt et tiltak medfører en forringelse, beror på en kvalitativ og en kvantitativ vurdering, hvor det er graden av påvirkning som er avgjørende.

Forvaltningen har kommet til at tiltaket vil medføre en forringelse av vannforekomsten Ytre Førdefjord. Dette er også partene enige om, slik at unntaksvilkårene i vannforskriften § 12, jf. vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 må være oppfylt. ERG deler ikke dette synspunktet og har i forføyningssaken gjort gjeldende at tiltaket ikke medfører en forringelse fordi det lokale miljøtapet ikke er representativt for vannforekomsten Ytre Førdefjord som sådan. ERG vil imidlertid ikke gjøre forringelsesspørsmålet til et selvstendig tema for Høyesterett.

For Høyesterett er det kun vilkåret etter vannforskriften § 12 bokstav b om at "*samfunnsnyttene av de nye inngrepene eller aktivitetene skal være større enn tapet av miljøkvaliteten*" som er omstridt. Bestemmelsen gjennomfører vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c om at "*the reasons for those modifications or alterations are of overriding public interest*".

Vilkåret "*overriding public interest*" gir anvisning på en toleddet vurdering. Først må de relevante allmenne hensyn ("*public interest*") identifiseres og vurderes. Deretter må de relevante allmenne hensynene veies opp mot de konkrete miljøulempene og være "*overriding*".

Vurderingen av om vilkåret er oppfylt er underlagt rettsanvendelsesskjønn. Høyesterett kan prøve om forvaltningens vedtak bygger på korrekt rettsanvendelse og bevisbedømmelse.

Når det gjelder det rettslige innholdet av vilkåret "*overriding public interest*", er partene både uenige om hvilke allmenne hensyn som kan vektlegges, samt det nærmere innholdet av interesseavveiningen, herunder betydningen av de konkrete miljøulempene.

2.3.2 Vilkåret om "*overriding public interest*"

2.3.2.1 Allmenne hensyn som kan utgjøre "*public interest*" (relevansvurderingen)

Det første spørsmålet er hvilke hensyn som kan utgjøre "*public interest*" (relevansvurderingen).

Ordlyden "*public interest*" gir anvisning på at tiltaket må være i allmennhetens/det offentliges interesse, og det avgrenses mot private interesser. Rent økonomiske hensyn, som å fremme nasjonaløkonomien, kan heller ikke tjene som begrunnelse, jf. E-13/24 avsnitt 40. Økonomiske hensyn kan likevel være relevante dersom de tjener "*the public interest, and not merely private interests.*" EFTA-domstolen oppstiller også krav om at "*such economic objectives must be significant due to their context or due to some other contributing factor that would render their achievement sufficiently important to qualify as overriding*", jf. E-13/24 avsnitt 41.

Nasjonale myndigheter kan ikke begrunne en forringelse med abstrakte eller teoretiske hensyn. Vurderingen av om det foreligger "*overriding public interest*" må bero på en konkret og detaljert analyse av hvert enkelt prosjekt, jf. E-13/24 avsnitt 34 og C-346/14 *Schwarze Sulm* avsnitt 80.

Det andre spørsmålet er om hver enkelt "*public interest*" i seg selv må være "*overriding*" for at det skal kunne inngå i interesseavveiningen, slik Miljøorganisasjonene tar til orde for, eller om formuleringen "*overriding*" knytter seg til det samlede resultatet av interesseavveiningen.

Verken vanndirektivets ordlyd eller EFTA-domstolens rådgivende uttalelse oppstiller en terskel for hvilke "*public interests*" som kan inngå i interesseavveiningen. Derimot gir EFTA-domstolen anvisning på at ordlyden "*overriding*" knytter seg til at "*relevant public interests outweigh the negative impact on the objective of non-deterioration*", jf. avsnitt 34. Formuleringen "*overriding*" må dermed forstås som et krav om at den eller de relevante "*public interest*" må være mer tungtveiende ("*overriding*") enn miljøulempene.

Følgelig er det adgang til å vektlegge et bredt spekter av allmenne interesser, og det er ikke mulig å fastslå om "*only particular important interests may be relevant*", jf. E-13/24 avsnitt 36.

Når de relevante hensynene som kan begrunne tiltaket er identifisert, må disse veies opp mot de konkrete miljøulempene (interesseavveiningen).

2.3.2.2 De allmenne hensynene må være "overriding" (interesseavveiningen)

For å kunne foreta interesseavveiningen vannforskriften § 12 andre ledd bokstav b, jf. vanddirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c, gir anvisning på, må tiltakets fordeler og ulemper klarlegges. Det må derfor foretas en nærmere vurdering av de konkrete miljøulempene som følge av tiltaket før disse veies opp mot de samfunnsmessige fordelene. Det fremgår av Klima- og miljødepartementets veileder til vannforskriften § 12 av 13. februar 2015 i punkt 4.2 om avveininger mellom samfunnsnytt og tapt miljøkvalitet at:

"Det foreligger i dag ikke en omforent metode for verdsetting av økosystemtjenester og kostnader ved tap av slike, ei heller for verdsetting av miljøulemper, og vurderingen vil derfor i stor grad bero på skjønn."

Forvaltningen praktiserer en lav terskel for når et tiltak medfører en forringelse. Forringelsen og de ulike tilstandsklassene sier i seg selv lite om det konkrete miljøtapet. En rekke tiltak med svært ulik påvirkning på miljø kan medføre en forringelse. Det kan spenne fra tiltak som medfører alvorlige og irreversible skader med konsekvenser for økosystemet i vannforekomsten som helhet, til tiltak som fører til mindre, midlertidige og lokale miljøulemper. Det er derfor feil når lagmannsretten ikke foretar en nærmere vurdering av miljøulempene, men kun konstaterer at vannforekomsten forringes og deretter konkluderer med at vilkåret om "overriding public interest" ikke er oppfylt.

I den samlede interesseavveiningen vil summen av de relevante miljøulempene inngå i den ene vektskålen, mens *summen* av de relevante hensynene som begrunner tiltaket, skal legges i den andre vektskålen. Lagmannsrettens standpunkt om det ikke er adgang til kumulasjon mangler forankring i EFTA-domstolens uttalelse og rettskildene for øvrig. Vanddirektivets ordlyd gir i seg selv anvisning på at flere hensyn kan begrunne en forringelse idet det er "the reasons" for forringelsen som må utgjøre "overriding public interest." At det er adgang til kumulasjon, er også lagt til grunn i *Schwarze Sulm* avsnitt 77 og 80 og av EFTA-domstolen. Det vises til E-13/24 avsnitt 34 om at det må foretas en vurdering av det aktuelle prosjektet "as a whole" hvor "the advantages of the project" veies opp mot ulempene. At det er adgang til kumulasjon ble også lagt til grunn i HR-2021-622-A som gjaldt tolkningen av den tilsvarende ordlyden i Bernkonvensjonen artikkel 9 nr. 1 tredje strekpunkt.

Ved vurderingen av om prosjektet oppfyller kravet til "overriding public interest" har nasjonale myndigheter en skjønnsmargin, og det gjelder ikke krav om "kvalifisert interesseovervekt", jf. E-13/24 avsnitt 35 og 36. Vurderingene er av utpreget faglig og politisk karakter som domstolene normalt er tilbakeholdne med å overprøve.

2.4 Engebø-prosjektet er begrunnet i "reasons [...] of overriding public interest"

2.4.1 Den ene vektskålen - miljøtapet

Enhver gruve har behov for et deponi fordi ikke alle deler av malmen kan utnyttes og avsettes i markedet. Deler av steinen (restmineralene) må derfor deponeres. Deponi kan etableres under vann eller på land. Felles for alle deponier er at areal beslaglegges, og at livet under deponeringspunktet går tapt. Ved sjødeponier er ulempene av midlertidig karakter, mens ulempene for et landdeponier typisk er store og mer permanente. Dette skyldes bl.a. at rekolonisering skjer betydelig raskere under vann enn på land.

På Engebø har ulike deponiløsninger vært utredet i en årrekke. Det har vært en omfattende, tids- og kostnadskrevende prosess. Forvaltningen har grundig vurdert de miljømessige sidene av tiltaket i over 17 år og i flere omganger. De miljømessige konsekvensene av tiltaket er belyst i mer enn 91 ulike utredninger, hvor 60 % av disse knytter seg til sjødeponiet. Forvaltningens vurdering er at sjødeponiet er det beste alternativet for miljøet. For Oslo tingrett var partene enige om at et

landdeponi i dagen ikke vil være et miljømessig bedre alternativ. Oslo tingretts vurdering var også at det ikke er realistisk å gjennomføre prosjektet uten et sjødeponi. Det vises til dommen på s. 22 og s. 84-85.

ERG har siden 2015 hatt tillatelse til å etablere et sjødeponi, og sjødeponiet har vært en nødvendig forutsetning for den videre planleggingen og realiseringen av prosjektet. Området regulert til deponi er på 4,4 km² i vannforekomsten Ytre Førdefjord og utgjør ca. 15 % av det totale fjordarealet. Det avsatte arealet i reguleringsplanen er langt større enn det arealet som vil bli brukt til deponiet. Fjordbassenget har bratte sider og grunne terskler til andre deler av fjorden, samt en tilnærmet flat bunn på ca. 300 meters dyp. Dette bidrar til at de deponerte massene holder seg i ro og hindrer partikkelspredning utover deponiområdet.

Miljøvirkningene av sjødeponiet er grundig belyst i den første utslippstillatelsen av 5. juni 2015. Forvaltningens vurdering var at miljølempen primært knytter seg til arealbeslaget. Ved vurderingen etter vannforskriften, tok forvaltningen utgangspunkt i at deponiets areal vil utgjøre "om lag 10 % av vannforekomstens totale areal". Det ble videre lagt til grunn at kvalitetselementet bunnfauna er mest sensitivt for deponeringen, og at:

"Bunnfaunaen i deponiområdet vil forsvinne så lenge deponeringen pågår. Tiltaket vurderes dermed å medføre at vannforekomstens økologiske tilstand forringes til dårlig tilstand."

Det var utelukkende den fysiske endringen av bunnforholdene og tap av deler av bunnfaunaen i den aktive delen av deponiområdet som ble ansett å medføre en forringelse. Den kjemiske tilstanden forringes ikke. Restmineralene inneholder ikke nivåer av kjemikalier, miljøgifter, tungmetaller eller radioaktive elementer som kan påvirke omgivelsene.

Med vilkårene som ble satt i den første tillatelsen, vurderte forvaltningen det som usannsynlig med partikkelspredning utenfor deponiområdet og oppover i vannsøylen. Det var også lite sannsynlig med direkte påvirkning på det marine naturmangfoldet utenfor deponiområdet, samt med alvorlige og irreversible effekter for økosystemet som helhet. I vedtaket ble det videre lagt til grunn at rekolonisering sannsynligvis vil skje innen 10 år. Det omsøkte tiltaket på dette tidspunktet gjaldt deponering av 250 millioner tonn avgangsmasser i fjorden.

Forvaltningens vurderinger i den første utslippstillatelsen av 5. juni 2015 er opprettholdt i etterfølgende vedtak og vurderinger, senest ved kongelig resolusjon 23. mai 2025. Oslo tingrett foretok en inngående vurdering av prosjektets miljømessige sider og konkluderte med at ERGs tillatelser bygger på forsvarlige prognoser, korrekt faktum og tilstrekkelige utredninger. Miljøpåvirkningene har også vært et sentralt tema i den parallelle forføyningssaken mellom ERG og Miljøorganisasjonene. Sogn og Fjordane tingrett la i den saken til grunn at det ikke er fremkommet opplysninger som tilsier en annen vurdering av miljøkonsekvensene i dag. Gulating lagmannsretts kjennelse ventes innen kort tid.

Når det gjelder hvordan miljøet påvirkes (kvalitativt), er det av betydning at deponeringen finner sted på ca. 300 meters dyp, hvor det er et sedimentasjonsmiljø. Deponiet er dermed langt under den eufotiske sonen som er 25-35 meter under havoverflaten. I den gjeldende tillatelsen er det stilt vilkår om at deponiet maksimalt kan ha en høyde på 235 meters vanddyb etter avsluttet drift, dvs. 65 meter over dagens sjøbunn og under terskeldypet på 220 meters vanddyb utenfor deponiet (ved Svanøy). Deponiet kommer derfor ikke i konflikt med de øvre vannlag hvor bl.a. laksen ferdes.

Som forvaltningen har lagt til grunn, er det kvalitetselementet bunnfauna som er mest sensitivt for deponeringen. Det er kun det biologiske kvalitetselementet "*bunnlevende virvelløse dyr*" i vannforskriften vedlegg V pkt. 1.2.4 som direkte påvirkes av deponeringen. Vanlige grupper er børstemark, snegler, krepsdyr og pigghuder. De øvrige kvalitetselementene avhenger av sollys og berøres ikke av deponeringen på ca. 300 meters dyp. Førdefjorden er ikke unik med tanke på

økosystem og forekomst av arter. Bunnfaunen i deponiområdet er rik, men ikke unik fra andre deler av fjorden eller andre fjorder. Det er ikke påvist sjeldne eller sårbare bløtbunnsarter i deponiområdet.

Vannforekomsten Ytre Førdefjord har dype, geografiske, sammenhengende områder til andre deler av fjorden. Bevegelige dyr vil derfor kunne flytte på seg til andre leveområder. Det vises til Klima- og miljødepartementets brev datert 5. februar 2015, s. 5-6, hvor det legges til grunn at:

"For de fleste vanlige forekommende arter og naturtyper vil det ikke være av kritisk betydning for bestanden eller utbredelsen sett i et regionalt eller nasjonalt perspektiv om de skulle miste sitt leveområde eller areal i det berørte området i Førdefjorden."

Videre er det stilt vilkår om at ERG skal ha et bevegelig utslippsrør. Når deponeringspunktet flyttes, vil områdene løpende rekoloniseres. Det vises til DNV v/Tor Jensens notat 24. september 2025 på s. 11-12. Rekolonisering vil skje raskt, og forvaltningens anslag om at rekolonisering sannsynligvis vil skje innen 10 år er konservativt. Livet som kommer tilbake vil være annerledes, men trolig like rikt, jf. Miljødirektoratets anbefaling 13. februar 2015 s. 47, og alle de viktige funksjonene vil være til stede.

Når det gjelder miljøpåvirkningens omfang (kvantitativt), er påvirkningen lokal i den aktive delen av deponiet. Hele deponiområdet vil ikke påvirkes samtidig. Det vises bl.a. til kongelig resolusjon 23. mai 2025, hvor det fremgår at:

"Det er i hovedsak det direkte berørte deponiområdet som blir negativt påvirket. Dette utgjør en begrenset del av vannforekomsten og fjorden for øvrig, og det er ikke forventet at omkringliggende områder vil bli påvirket av betydning."

Som vist la forvaltningen opprinnelig til grunn at arealbeslaget knyttet seg til om lag 10 % av vannforekomstens areal. Ved den gjeldende tillatelsen av 23. juni 2023 ble maksimalt tillatt deponering redusert fra 250 millioner tonn til 170 millioner tonn. Arealbeslaget er derfor betraktelig redusert. Ved planlagt deponering i hele gruven levetid på 39 år vil kun 1,73 % av vannforekomstens areal beslaglegges. Det vises til ERGs notat av 23. september 2025 på s. 5.

Foranlediget av Miljøorganisasjonenes anførsler knyttet til miljø, bemerkes det at innsigelsene i hovedsak bygger på Havforskningsinstituttets høringsuttalelser. Innspillene er vurdert og hensyntatt av forvaltningen, både ved vurderingen av behovet for tilleggsundersøkelser, om tillatelse skal gis og på hvilke vilkår. Det vises bl.a. til utslippstillatelsen 23. juni 2023 pkt. 11.1. Verken Oslo tingrett eller Sogn og Fjordane tingrett har funnet grunn til å fravike forvaltningens vurderinger. Faglig uenighet er for øvrig ikke synonymt med at forvaltningens vurderinger er uforsvarlige eller feil. Forholdene Miljøorganisasjonene har trukket frem og som skal vise en negativ utvikling knyttet til miljø, gjelder opplysninger som enten er vurdert av forvaltningen eller er av en karakter som ikke endrer vurderingene som er gjort. Deponiet vil f.eks. ikke påvirke torsk, kysttorsk, laks og ål negativt, og global oppvarming var kjent da den første tillatelsen ble gitt. Det er ingen holdepunkter for at miljøtapet vil være mer alvorlig eller noe annet enn det forvaltningen har vurdert.

Samlet er det konkrete tapet av miljøkvalitet langt mindre enn det som opprinnelig ble lagt til grunn i den første utslippstillatelsen. Miljøtapet er begrenset i kvalitativ og kvantitativ forstand, og tiltaket representerer det nedre sjikt av tiltak som kan anses å medføre en forringelse.

2.4.2 Den andre vektskålen – allmenne interesser som begrunner tiltaket, særlig om hensynet til forsyningssikkerhet

I den andre vektskålen ligger prosjektets samfunnsmessige betydning. Utslippstillatelsen er begrunnet i hensynet til forsyningssikkerhet, strategisk autonomi, mineralpolitikk, i tillegg til

økonomiske hensyn som tjener allmenne interesser, lokal og regional sysselsetting og bosetting. Dette er alle relevante "*public interests*" som lovlig kan vektlegges.

Forvaltningen har gjennomgående funnet at avveiningen av de motstående interessene som står på spill, klart taler for at utslippstillatelse skal gis, sist i den kongelige resolusjon av 23. mai 2025. Hensynene som begrunner tiltaket, utgjør hver for seg, og i alle fall samlet "*overriding public interest*". Som vist i punkt 2.2.1, er vurderingene i tråd med de krav til utredninger og begrunnelse som kan utledes av forvaltningsloven og EØS-retten. Det vises ellers til statens anførsler, som ERG slutter seg til.

Prosjektets forhistorie viser de offentlige interesser som knytter seg til prosjektet. ERGs morselskap, Nordic Mining ASA ("Nordic Mining"), overtok prosjektet i 2006. Før dette hadde Conoco/DuPont i samarbeid med NGU kartlagt Engebøforekomsten på 1990-tallet. Conoco/DuPont skrinla prosjektet i 2000. Deretter markedsførte fylkeskommunen og kommunen prosjektet overfor en rekke private aktører. Det offentlige lyktes med salget i 2006, da Nordic Mining overtok rettighetene til forekomsten. Det offentliges rolle som både en pådriver og samarbeidspartner i prosjektet, reflekterer prosjektets betydning for sysselsetting, bosetting, fordelingsvirkninger og Norges rolle som leverandør av kritiske råvarer i Europa med grunnlag i statens naturressurser.

Når det gjelder titanmineralet rutil og Engebøforekomsten, har den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025 punkt 2.3.2 gitt en konsentrert beskrivelse av forekomsten og dens internasjonale betydning. Resolusjonen punkt 2.3.3 og punkt 2.3.4 beskriver behovet for forekomsten, herunder i lys av den senere tids utvikling. ERG kan slutte seg til regjeringens beskrivelse og kan ikke se at det fra noe hold er pekt på feil ved regjeringens fremstilling.

Borgarting lagmannsrett har ved subsumsjonen i punkt 8.5 knapt vurdert regjeringens begrunnelse, og det er uklart hva lagmannsretten mener er feil eller mangelfullt vurdert. Lagmannsrettens premisser innebærer reelt sett en tilsidesettelse av regjeringen og EUs politiske prioriteringer.

Lagmannsretten etterlyser for eksempel på side 32 "*analyse av Engebø-prosjektets betydning for forsyningssikkerheten i EØS-området*" uten selv å foreta en vurdering av regjeringens oppgitte begrunnelse. For eksempel har regjeringen i punkt 2.3.4 vist til dets nasjonale sikkerhetsstrategi for å styrke forsyningssikkerheten, hensynet til strategisk autonomi og til EUs arbeid med det samme i Critical Raw Materials Act (forordning (EU) 2024/1262 – "CRMA"). Regjeringen viser til at CRMA forplikter statene til å styrke de ulike stadiene av verdikjeden til strategiske råvarer, og at det inkluderer utvinning av råstoff og prosessering. Regjeringen har besluttet å innlemme CRMA i EØS-avtalen.

CRMA opplytter titanmetall i Annex I og Annex II, om henholdsvis strategiske og kritiske råvarer. Det følger deretter av artikkel 3 og artikkel 4 til forordningen at ikke bare er titanmetall kritisk og strategisk, men også råstoffene som titan inngår i: "*including in unprocessed form, at any stage of processing and when occurring as a by-product of other extraction, processing or recycling processes*". Titanmalmen på Engebø er derfor kritisk og strategisk, selv før malmen er foredlet og titan prosessert fra malmen.

Videre fremgår det av definisjonene i artikkel 2 nr. 8 at:

"'processing' means all physical, chemical and biological processes involved in the transformation of a raw material from ores, minerals, plant products or waste into pure metals, alloys or other economically usable forms, including beneficiation, separation, smelting and refining, and excluding metal working and further transformation into intermediate and final goods;"

Den fysiske prosessen med knusingen og separasjonen av malmen ("ore") som foregår ved foten av Engbøfjellet, før rutilen skipes ut fra kaia, representerer derfor prosessering i forordningens forstand.

Forordningen forplikter videre medlemsstatene til å styrke de ulike stadiene av verdikjeden til strategiske råmaterialer. Artikkel 5 nr. 1 bokstav a angir at EU innen 2030 bl.a. skal nå følgende målsetninger:

"(i) Union extraction capacity is capable of extracting the ores, minerals or concentrates needed to produce at least 10 % of the Union's annual consumption of strategic raw materials, to the extent possible in light of the Union's reserves;

(ii) Union processing capacity, including for all intermediate processing steps, is capable of producing at least 40 % of the Union's annual consumption of strategic raw materials;"

Ut fra dette oppfylder ERGs virksomhet to av målsetningene inntatt i Artikkel 5 nr. 1 bokstav a (i) og (ii). Dette oppfylles ved at (i) utvinningen av malmen foregår i EØS-landet Norge, og videre (ii) prosesseringen ved separeringen av rutilen fra malmen foregår i Norge.

Engbøprosjektets tilknytning til Norge og EØS er dermed etablert. Dette er også den politiske prioriteringen som både EU og Norge deler. Det er da vanskelig å se hva det er lagmannsretten mener regjeringen skulle ha utredet nærmere.

Det kan være at lagmannsretten mener regjeringen skulle ha prioritert annerledes - for eksempel at det i utslippstillatelsen skulle oppstilt krav om videre prosessering av rutilen i Norge, eller kontroll med salget av rutilen innenfor EU. Det vil å så fall innebære et krav til utvinner av malm om at den komplette verdikjeden og all omsetning må foregå i EU. Dette ville i så fall vært en annen prioritering enn det Norge, EU og andre allierte legger til grunn i dag.

Videre ville denne type politiske prioriteringer representert et tema som domstolene bør overlate til regjeringen og dets samarbeidene internasjonale institusjoner å foreta. Det samme gjelder om slike krav skal stilles i tillatelser eller i medhold av lov, for eksempel næringsberedskapsloven. Sett bort fra utredninger av slike politiske prioriteringer som går lengre enn Norge, EU og alliertes prioriteringer, er det ingen ytterligere utredninger som var påkrevet for at regjeringen skulle vektlegge Norge og EUs mål om å styrke verdikjeden knyttet til utvinningen og prosesseringen av malmen på Engbø.

2.5 ERGs innrettelse er til hinder for ugyldighet

Ved ugyldighetsvurderingen ser lagmannsretten bort fra ERGs innrettelse under henvisning til EU/EØS-retten og at det ikke gjelder søksmålsfrister for vedtakene i saken. Det legges videre til grunn at *"Nordic Mining har gjort sine investeringer med kunnskap om at tillatelsene var påklaget, begjært omgjort eller bragt inn for domstolene"*, jf. side 37 i lagmannsrettens dom.

For det første er det uriktig at Nordic Mining har investert med kunnskap om at tillatelsene *"var påklaget, begjært omgjort eller bragt inn for domstolene."*

Som vist overtok Nordic Mining prosjektet i 2006 etter initiativ fra det offentlige. Mineralprosjekter i en størrelsesorden som dette krever omfattende undersøkelser og store økonomiske investeringer. Det er lange og kompliserte tillatelses- og utviklingsløp. I starten er risikoen av et prosjekt gjerne høy, og inntektene ligger langt frem i tid. I Norge knytter den politiske risikoen seg primært til nødvendige offentlige tillatelser, se NOU 2022:8 Ny Minerallov punkt 3.6.5.1 og 3.6.5.2.

For den videre utviklingen av prosjektet har det vært sentralt å fastsette deponi, herunder å få godkjent reguleringsplan og utslippstillatelse. Siden 2007 har Nordic Mining arbeidet opp mot forvaltningen for å innhente nødvendige tillatelser og starte drift. I 2007 fremmet Nordic Mining forslag til reguleringsplan og selskapet søkte om utslippstillatelse året etter. I 2015 ble reguleringsplanen med sjødeponi endelig godkjent. Samme år fikk Nordic Mining utslippstillatelse. Utslippstillatelsen ble påklaget og stadfestet ved kongelig resolusjon 19. februar 2016.

Etter sjødeponiet var godkjent i klagesaken i 2016, akselererte Nordic Mining arbeidet med prosjektet. Sjødeponiet har vært et grunnpremiss for at Nordic Mining kunne gå videre med kartleggingen av ressursen, foreta de nødvendige undersøkelser knyttet til utvinningen av malmen, planlegge industrielt uttak, foreta design av anlegget mv.

Samlet sett er det for ERG medgått ca. en milliard kroner til kartleggingen av Engebøforekomsten og planlegging av prosjektet. Det meste av denne prosjekteringsinvesteringen er foretatt etter klagesaken i februar 2016 og opp mot byggestart i 2022.

Byggearbeidene startet opp i april 2022 og det er investert ca 3 milliarder kroner i oppføring av anlegget. Anlegget var i hovedsak ferdigstilt i fjerde kvartal 2024. Det har nå vært i drift i overkant av ett år og det er ca 125 personer som arbeider på anlegget.

Miljøorganisasjonenes søksmål mot staten ble først tatt ut i november 2022. Da var det allerede investert milliarder i prosjektet, og det var i dets siste fase frem til ferdigstilling og drift. Det er derfor ikke riktig at investeringene er foretatt med kunnskap om at tillatelsen *"var påklaget, begjært omgjort eller bragt inn for domstolene."*

For det andre er det ikke riktig at EU/EØS-retten er til hinder for å vektlegge ERGs innrettelse i gyldighetsvurderingen. Innrettelses- og forutberegnelighetshensyn har også selvstendig betydning innen EU-retten, se bl.a. 15/85 *Consortio Cooperative d'Abruzzo mot Kommisjonen*, avsnitt 10–15. Avgjørelsene C-236/18 og C-129/17 som lagmannsretten viser til, kan heller ikke tas til inntekt for at ERGs innrettelse ikke kan tillegges vekt. Dommene gir anvisning på at en parts berettigede forventninger ikke kan vektlegges dersom det er tale om en *"unambiguous provision of EU law"*, hvilket ikke er tilfellet i vår sak. Det vises til at saken er forelagt EFTA-domstolen, Oslo tingretts dom og regjeringens gjentatte standpunkt om at tillatelsene er gyldige, senest i mai 2025.

I denne saken er det heller ikke utelukkende tale om å vektlegge nasjonale myndigheters praktisering av vanddirektivet. Den kongelige resolusjonen av 19. februar 2016 og vurderingen av at vilkårene i vannforskriften var oppfylt, ble klaget inn for ESA. ESA avsluttet klagesaken ved vedtak 18. januar 2017 og fant at det ikke var noen åpenbare feil ("manifest error"), jf. side 6. ESA var derfor *"satisfied that Norway was entitled to conclude that the project was justified on the basis of overriding public interest..."*, jf. side 7. På denne bakgrunn har ERG hatt en berettiget forventning som er vernet etter EU-retten senest siden 2017.

For det tredje kan ikke fraværet av søksmålsfrister i Norge være styrende for om det er adgang til å vektlegge en privat parts berettigede forventninger. Noe annet vil medføre at man aldri vil kunne innrette seg etter en utslippstillatelse, hvilket det klart nok ikke er grunnlag for. Betydningen av innrettelsehensynet der det ikke gjelder en søksmålsfrist og der klagefristen er utløpt, må bero på en konkret vurdering av hensynet til reparasjon av EØS-bruddet og hensynet til en parts berettigede forventninger, samt tiden som er gått, jf. Venemyr, EØS-rettenes krav til forvaltningsrettslige følger av feil (2024) pkt. 9.4.

Til slutt nevnes at ERGs tillatelse er en *"possession"* som nyter vern etter EMK P1-1, hvilket i seg selv innebærer at innrettelsen må tillegges selvstendig vekt. Dette spørsmålet kommer ikke på spissen i denne saken fordi norsk rett og EU anerkjenner ERGs innrettelse ved ugyldighetsvurderingen.

Oslo, 7. april 2026
KVALE ADVOKATFIRMA DA

Thomas S. Farhang
Advokat (H)